

**Szócs Tibor**

---

**A HAGYATÉKI VAGYON AZ EURÓPAI ÖRÖKLÉSI  
RENDELET SZABÁLYRENDSZERÉBEN**

**– Doktori értekezés tézisei –**

---

**Témavezető: Dr. Csehi Zoltán, tanszékvezető egyetemi tanár**

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem  
Jog- és Államtudományi Kar  
Jog- és Államtudományi Doktori Iskola  
Budapest  
2022**



## I. A KUTATÁS KERETEINEK BEMUTATÁSA

### 1. Kiindulópont: egyéges európai nemzetközi öröklési jog – eltérő tagállami anyagi öröklési jogok és öröklési eljárásjogok mellett

Dolgozatom a nemzetközi magánjognak egy olyan szegmenséhez kapcsolódik, amely évtizedeken át viszonylag kevés figyelmet kapott: ez a nemzetközi öröklési jog. Ez a terület főként azt követően került Európa-szerte a gyakorló jogászok érdeklődésének középpontjába, hogy többéves előkészítő munka után az uniós jogalkotó 2012-ben elfogadta a – rövidített elnevezéssel – európai öröklési rendelet néven ismert 650/2012/EU rendeletet (a továbbiakban: EuÖR.), amely 2015. augusztus 17. napjától kezdődően teljesen új alapokra helyezte a külföldi elemet tartalmazó öröklési viszonyok rendezését.

A rendelet alapvető célkitűzése, hogy mindazon jogalanyok számára, akiket az örökhagyó után maradt hagyatéki vagyonból részesedés illet meg (pl. örökösök, hagyományosok), vagy azzal kapcsolatban bizonyos vagyongazdálkodási feladataik és azokhoz kapcsolódó jogosítványaik vannak (végrendeleti végrehajtók, hagyatéki gondnokok), lehetővé váljon jogállásuk határokon átnyúló gyors és egyszerű igazolása és a más tagállamban fellelhető vagyonhoz történő akadálytalan hozzájutás<sup>1</sup>. E célt a rendeletben négyféle, egymással szorosan összefüggő nemzetközi magán- és eljárásjogi eszközrendszer szolgálja:

- az egységesített és univerzális hatályú joghatósági normák,
- az egységesített és univerzális hatályú kollíziós normák,
- az öröklési jogosultságokra vonatkozó, nemzeti jog szerinti aktusok (határozatok és közokiratok) tagállamok közötti forgalmát érintő szabályok, továbbá
- egy, az uniós jogon alapuló, minden tagállamban egységes joghatásokat kiváltó okirat, az európai öröklési bizonyítvány (a továbbiakban: EÖB).

E „négykomponensű” szabályrendszer kialakítása során az uniós jogalkotónak rendkívül eltérő nemzeti szabályok között kellett hidat vernie. Az öröklési viszonyok rendezésére irányuló eljárások Európán belül is hihetetlenül változatos képet mutatnak. Magát az „eljárás” kifejezést is csak erős kiterjesztéssel használhatjuk, miután az európai jogrendszerek jelentős része a jogvita nélküli öröklési ügyek rendezéséhez nem is kívánja meg a magyar fogalmak szerinti hagyatéki eljárásunkhoz hasonló, formalizált eljárás lefolytatását, hanem a hagyaték sorsának rendezése az érdekeltek által végzett magánjogi jogcselekmények (elfogadó vagy visszautasító nyilatkozat, egyezségek a hagyaték felosztásáról stb.) útján történik. Igen eltérőek a nemzeti jogok anyagi öröklési szabályai közötti különbségek annak kérdésében, hogy mi az a „jogi folyamat”, amelynek eredményeként a hagyatéki vagyonból részesülő kedvezményezettek az örökhagyó halálát követően megszerzik a javukra a végakarát vagy a törvény alapján rendelt juttatást: törvény erejénél fogva áll-e be ez a jogszerzés vagy szükség van hozzá bizonyos jogcselekményekre; némely jogrendszerek az örökhagyótól közvetlenül történő jogszerzést sem ismerik, hanem az általa hátrahagyott hagyatéki vagyontömeg átmenetileg más személy kezelésé alá kerül.

Ezeket a különbségeket olyan módon kellett egységes nemzetközi magánjogi szabályokkal áthidalni, hogy annak során tiszteletben kellett tartani mind a nemzeti anyagi öröklési és eljárási

---

<sup>1</sup> Ld. különösen az EuÖR. (7) és (67) preambulum-bekezdéseit.

jogoknak, mind pedig az öröklési viszonyok rendezése során potenciálisan érintett más jogterületeknek (pl. dologi jog, ingatlan-nyilvántartási rendszerek, házassági vagyoni jog stb.) az érintetlenségét. Az uniós jogalkotó nem hozhatott létre egységes hagyatéki eljárásrendet, nem harmonizálhatta az örökség megszerzésével kapcsolatos jogkérdéseket (a hagyatéki átszállásának módja, felosztása, a hagyatéki hitelezők jogállása és kielégítésük szabályai, stb.), és nem érinthette az egyes vagyontárgyakra vonatkozó közhitelű nyilvántartások szabályrendszerét sem.

## 2. A téma időszerűsége

A külföldi elemet tartalmazó öröklési ügyek száma világviszonylatban évről-évre növekszik. Az emelkedő trend okai nyilván összetettek; két különösen fontos kiváltó tényezőjének tekinthető azonban véleményem szerint egyrészt a határokon átnyúló vagyoni mozgások utóbbi évtizedekben történt intenzívebbé válása, másrészt pedig a személyek mozgásának, a külföldön történő letelepedésnek a jóval szabadabbá válása. Az utóbbi évtizedeket mindkét területen a korábbi adminisztratív korlátozások nagyfokú megszűnése jellemezte.

### 2.1. Növekvő mértékű nemzetközi vagyoni mozgások és migráció

Mai ésszel már Magyarországon is hihetetlennek tűnnek azok az egykori nemzetközi pénzügyi korlátozások, amelyek a háború utáni években még Nyugat-Európában is sújtották akár a viszonylag kis összegű külföldi átutalásokat is, mint pl. a szerzői honoráriumokét, amiről MÁRAI Sándor is említést tesz Naplójában<sup>2</sup>. A nemzetközi pénzforgalom ma már szinte teljesen liberalizált Magyarországon is, ahol az ezredforduló táján hatályukat veszítették<sup>3</sup> a tőkeműveletekre vonatkozó olyan utolsó hazai devizarendelkezések, amelyek addig korlátozták a devizabelföldiek *külföldi vagyonszerzését* (külföldi ingatlanszerzés, külföldi vállalkozásban részesedés megszerzése, külföldi értékpapírok megszerzése, külföldi bankszámla nyitása stb.). Néhány évvel később az uniós csatlakozás következtében pedig elhárultak a magyar állampolgárok más tagállambeli tulajdonszerzését addig állampolgársági alapon korlátozó külföldi jogi akadályok is. Mindennek következtében magyar állampolgárok az elmúlt két évtizedben egyre növekvő számban szereztek külföldi ingatlanokat, jellemzően az idegenforgalom kedvelt európai célországjaiban (pl. Horvátország, Spanyolország); egyre gyakoribbá vált emellett – különösen némely határmenti régiókban – a természetes személyek megtakarításainak külföldi pénzügyi intézményeknél történő elhelyezése is. Ezek a változások természetesen kétirányúak: a korlátozások megszűnését követően más tagállamok állampolgárai is előszeretettel vásárolnak befektetési céllal magyarországi ingatlanokat.

Mindemellett Magyarország a kilencvenes évektől kezdve egyre inkább részesévé vált a *nemzetközi migrációs folyamatoknak*, ami újabb lendületet kapott az uniós csatlakozással, illetve a munkaerőpiaci korlátozások azt követő fokozatos megszűnésével. Közismert, hogy nagyszámú magyar állampolgár telepedett le életvitelszerűen, jórészt munkavállalási céllal az Európai Unió nyugati tagállamaiban. Magyarországot, mint fogadó államot pedig elérte az a korábban főképp dél-európai tagállamokat érintő jelenség, amelyet a nemzetközi öröklési jogi szakirodalom gyakran ún. „Mallorca-nyugdíjasok esete” néven emleget<sup>4</sup>, ti., hogy tagállami

<sup>2</sup> MÁRAI Sándor: A teljes napló. 1949. Helikon, Budapest 2008, 25.

<sup>3</sup> Ld. a 2001. évi XCIII. törvényt.

<sup>4</sup> LEIN, Eva, in: DUTTA, Anatol – WEBER, Johannes (*Hrsg.*): Internationales Erbrecht. EuErbVO, Erbrechtliche Staatsverträge, EGBGB, IntErbRVG, IntErbStR, IntSchenkungsR. (Beck'sche Kurz-Kommentare). C.H. Beck

polgárok aktív éveiket követően esetenként valamely más – a nyugdíj-jövedelmükből jobb megélhetést kínáló – tagállamban telepednek le. Mindemellett a legutóbbi években a hazai gazdaság egyre növekvő munkaerő-igényének hatására erősen emelkedik a belföldön huzamosabb ideig életvitelszerűen tartózkodó külföldiek száma is. Az ilyen, hazájuktól eltérő államban letelepedő személyek pedig rendszerint nem „égetik fel a hidakat” eredeti származási államukkal, hanem jellemzően ott is rendelkeznek vagyonnal.

## 2.2. A külföldi elemet tartalmazó öröklési ügyek emelkedő száma

A vázolt társadalmi és gazdasági folyamatok bizonyos időeltolódással értelemszerűen *növekvő számban generálnak határon átnyúló elemet tartalmazó öröklési ügyeket* is. Miután az öröklési jogviszonyok igen nagy többsége jogvita nélkül rendeződik, a növekedés trend különösen szembetűnő a közjegyzői gyakorlatban, mégpedig a magyar közjegyzői eljárásoknak mindkét jellegzetes szegmensében: egyfelől a közjegyzőnek a megelőző jogvédelemmel összefüggő tevékenységében (azaz a hagyatéktervezésben történő közreműködés terén<sup>5</sup>), másfelől pedig a már megnyílt öröklésekkel (azaz a hagyatéki eljárásokkal) kapcsolatban<sup>6</sup>.

Éppen a személyek szabad mozgásának és a vagyontranszfernek ez a vázolt nagyfokú szabadsága vezetett ahhoz, hogy manapság az öröklési jogviszonyokban a külföldi elemet az esetek egy jelentős hányadában a *külföldi vagyon megléte* jelenti; egyre gyakoribb, hogy az örökhagyó után nem csupán a mindennapi életvitelének súlyponti helyét jelentő államban marad vagyon. Ez viszont nemegyszer azt is jelenti, hogy a külföldi elem sokszor „rejtett módon” van jelen az öröklési ügyben, amelynek megléte az öröklési ügy rendezésének nemegyszer csak későbbi szakaszában, sőt akár már az eljárás befejezését követően derülhet ki. Ilyen helyzet áll elő, ha pl. a kizárólag magyar állampolgársággal rendelkező és halálakor belföldi szokásos tartózkodási helyű örökhagyóról csak utóbb, a hagyatéki eljárás befejezését követően derül ki, hogy maradt utána külföldi vagyontárgy (pl. egy, az örökösök által addig nem ismert bankszámla). A külföldi elemet tartalmazó öröklési tényállások tehát nem különíthetők el mereven az egyéb öröklési tényállásoktól. A jogalkalmazónak minden öröklési ügyet, mint *potenciálisan* külföldi elemet tartalmazót kell kezelnie; éppen ezért fokozott figyelmet kell fordítani a rendelet szerinti joghatósági és kollíziós szabályok betartására.

---

Verlag, München, 2021 (2. Auflage), 129; ODERSKY, Felix, in: BERGQUIST, Ulf – DAMASCELLI, Domenico – FRIMSTON, Richard – LAGARDE, Paul – ODERSKY, Felix – REINHARTZ, Barbara: EU Regulation on Succession and Will (Commentary). Otto Schmidt Verlag, Köln, 2015, 69; HERTEL, Christian: Verordnung (EU) Nr. 650/2012 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 4. Juli 2012 über die Zuständigkeit, das anzuwendende Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und die Annahme und Vollstreckung öffentlicher Urkunden in Erbsachen sowie zur Einführung eines Europäischen Nachlasszeugnisses. in: Thomas, Rauscher (Hrsg): Europäisches Zivilprozeß- und Kollisionsrecht. Kommentar. Band V. Otto Schmidt Verlag, Köln, 2016 (4. Aufl.), 238.

<sup>5</sup> Ez a közjegyzőnek a közvégrendelet tételénél vagy öröklési szerződés közokiratba foglalásánál történő közreműködését (azaz ügyleti közokirat készítését), továbbá a magánvégrendelet közjegyzői letétbe, illetve a fél részére e cselekményekkel összefüggésben nyújtott kitanítást jelenti.

<sup>6</sup> Ezt jól mutatja azon megkeresések számának alakulása is, amelyeket a közjegyzők az elmúlt években a Magyar Országos Közjegyzői Kamara Közjegyzői Intézetéhez intéztek külföldi elemet tartalmazó – túlnyomórészt hagyatéki – ügyekben, alkalmazandó joggal, joghatósággal, külföldi jog tartalmával, illetve különböző eljárási kérdésekkel (pl. bizonyításfelvétel, illetve eljárási ügyiratok kézbesítése külföldön) stb. kapcsolatos állásfoglalások iránt: 331 (2016); 367 (2017); 511 (2018); 650 (2019); 654 (2020); 683 (2021).

### 3. A dolgozat tárgya és annak tagolása

Amint azt címben is jeleztem, dolgozatom középpontjában a nemzetközi öröklési ügyek egy szűkebb, tárgyi jellegű aspektusa áll, a hagyatéki vagyon. Ezzel kapcsolatban néhány kiválasztott szűkebb problémakört szeretnék vizsgálni. E problémakörök az EuÖR. különféle szabályozási csomópontjaihoz kapcsolódnak; egyaránt érintik a rendelet eljárási szabályait (joghatóság, határozatok és közokiratok), a kollíziós szabályokat, valamint az EÖB intézményével kapcsolatos rendelkezéseket.

A hagyatéki vagyonnal kapcsolatos kérdések vizsgálatát megelőzően, dolgozatom első érdemi részében (II. Fejezet) az európai nemzetközi öröklési szabályokat általánosan mutatom be, különös tekintettel az EuÖR. létrejöttének körülményeire, a polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés szakpolitikájában elfoglalt helyére, valamint a rendelet szabályrendszerét meghatározó alapvető elvekre.

A hagyatéki vagyonnal kapcsolatban az alábbi problémaköröket vizsgálom közelebbről (III-VI. Fejezetek):

#### *3.1. A külföldi hagyatéki vagyonnal kapcsolatos egyes eljárási kérdések*

Annak köszönhetően, hogy a rendelet a hagyaték egységének elvét szem előtt tartva az örökhagyó után maradt hagyatékot főszabályként egyetlen vagyontömegként kezeli, tekintet nélkül az ahhoz tartozó egyes vagyontárgyak fellelhetőségi helyére és jogi jellegére, az öröklési jogviszony rendezésében részt vevő jogalkalmazó közreműködése immár rendszerint a *saját tagállamán kívüli hagyatéokra* is ki kell, hogy terjedjen; ez a korábbi joghatósági szabályok alapján nagyságrendekkel ritkábban fordult elő. Ebben a fejezetben egyrészt a joghatósági szabályok és a hagyatéki vagyon közötti összefüggéseket vizsgálom, kitérve arra, hogy mennyiben van jelentősége – a hagyaték egységének elve alóli kivételként – az egyes hagyatéki vagyontárgyak fekvési helyének. Ugy szintén kitérek azokra az eljárási akadályokra, amelyek a *külföldi hagyatéki vagyonnak a belföldi hagyatéki eljárásba történő bevonásával* kapcsolatban merülnek fel, különös figyelemmel a külföldi hagyatéki vagyonnal kapcsolatos (azok átadásához szükséges) információk – napi gyakoriságú problémát jelentő – megszerzésére. Rá kívánok mutatni, hogy jóllehet az EuÖR. joghatósági szabályaiban már jóval kevésbé érvényesül a hagyatéki vagyonnal kapcsolatban a territorialitás elve, a határokon átnyúló zökkenőmentes és gyors információszerzés lehetőségét a rendelet nem valósította meg, és etekintetben a nemzeti jogokban is léteznek még akadályok.

#### *3.2. A hagyaték átszállásával kapcsolatos anyagi jogi szabályok alkalmazása idegen eljárásjogi környezetben*

Az öröklési jognak egyik sajátos problémakörét képezik az örökség átszállásával kapcsolatos szabályok, amelynek tekintetében az egyes jogrendszerek markánsan eltérő megoldási modelleket ismernek. Az EuÖR. – jóllehet akadtak ezzel ellentétes törekvések – egyértelműen az öröklési státútum hatókörébe vonta ezt a kérdést<sup>7</sup>, valamint az ahhoz szervesen kapcsolódó további anyagi öröklési jogkérdéseket<sup>8</sup> (örökség elfogadása, visszautasítása, örökösársak jogviszonyai, hagyatéki tartozások kielégítése, végrendeleti végrehajtók jogállása, a hagyatéki osztály véghezvitele). Mindazonáltal az öröklési viszonyoknak éppen ez az a szelete, ahol igen szorosan összefonódnak az anyagi és az eljárásjogi normák: egy adott jogrendszer öröklési

<sup>7</sup> Ld. EuÖR. 23. cikk (2) bekezdés *e*) pontját.

<sup>8</sup> Ld. EuÖR. 23. cikk (2) bekezdés *f*-*g*) és *j*) pontjait.

eljárási intézményrendszere – érthető okból – a saját jogrendszerének az örökség átszállásával kapcsolatos anyagi jogi szabályaihoz lett „testre szabva”, azzal képez koherens egységet. Az öröklési eljárások nemzeti jogi szabályrendszerében számos ponton előfordulnak az egyes német szerzők által ún. „anyagi jogi vonatkozású” eljárási normáknak (sachrechtsbezogene Verfahrensnormen)<sup>9</sup> nevezett rendelkezések, amelyek feltételezik a saját anyagi öröklési jog alkalmazását. Olyan esetekben ezért, amikor az eljáró tagállami hagyatéki bíróságnak vagy közjegyzőnek az öröklésre külföldi anyagi jogot kell alkalmaznia, óhatatlanul felmerülnek illeszkedési zavarok a lex fori öröklési eljárási intézményrendszere és az öröklési státútum vonatkozó anyagi jogi szabályai között. Dolgozatomnak ebben a részében az örökség átszállására vonatkozó különböző anyagi jogi megoldási modellek mellett vizsgálat alá veszem az azok és az idegen lex fori között potenciálisan felmerülő koherenciazavarokat, továbbá a *hozzáigazítás* (Anpassung, adaptation) ilyen koherenciazavarok feloldására szolgáló általános nemzetközi magánjogi műveletét, amelyet a hazai jogirodalom eddig viszonylag kevésbé tárgyalt.

### 3.3. Az örökhagyó után maradt vagyontárgyak átszállásának egyes különleges esetei

Bármennyire is egységes vagyontömegnek tekinti az uniós szabályozás az örökhagyó után maradt hagyatéki vagyont, ezt a jogi egységet némely esetben bizonyos vagyontárgyak jogi jellege is megbontja. Az örökhagyó által hátrahagyott vagyontárgyak némelyikére ui. olyan különleges szabályozási rezsím vonatkozik, amelyre tekintettel az érintett vagyontárgy eleve az *öröklési jog hatókörén kívüli különös jogutódlási szabályok* alapján száll át valamely jogosultra, avagy e vagyontárgy örökíthető ugyan, de öröklését valamely jogrendszernek a szigorú *imperatív normái* korlátozzák. Ilyen különleges szabályok akár még olyan kifejezetten gyakori hagyatéki vagyontárgyakat is érinthetnek, amelyekről az eljáró jogalkalmazó – saját hazai szabályaiból kiindulva – ezt esetleg nem is gyanítja. Példaként szolgál erre a szomszédos Ausztriában a lakástulajdonra vonatkozó különleges jogutódlási szabályrendszer, amelyet dolgozatom e részében be is mutatok. Az ilyen különleges szabályok végső soron *megbontják az öröklésre alkalmazandó jog egységét*, kiemelve bizonyos vagyontárgyakat annak hatálya alól. E fejezetben konkrét példákkal is alátámasztva az ilyen korlátozó szabályok rétegeit vizsgálom, és arra kívánok rámutatni, hogy külföldi hagyatéki vagyontárgyak tekintetében a jogalkalmazónak minden esetben indokolt fokozott gondossággal eljárnia azok hagyatékhöz tartozásának vizsgálata során; és ezzel összefüggésben az öröklésen kívüli státútumokra is tekintettel kell lennie.

### 3.4. A hagyatéki vagyonnal kapcsolatos jogosultságok érvényrejuttatása más tagállamban

Az EuÖR.-ben lefektetett egységes kollíziós valamint joghatósági szabályok végső soron azt a célt szolgálják, hogy mindazok az érdekeltek, akiket az örökhagyó után maradt hagyatékból részesedés illet meg, avagy azzal kapcsolatban bizonyos vagyonekezelői feladataik (és az azok ellátását szolgáló jogosítványaik) vannak, e jogállásukat valamennyi tagállamban akadálytalanul érvényre tudják juttatni. E célkitűzést a rendelet egy sajátos kétpályás megoldással kívánja megvalósítani. Egyrészt szabályozza a tagállamok nemzeti joga szerint ismert fajtájú öröklési jogi közhatalmi aktusok (határozatok és közokiratok) tagállamok közötti

---

<sup>9</sup> von CRAUSHAAR, Götz: Die internationalrechtliche Anwendbarkeit deutscher Prozeßnormen. Österreichisches Erbrecht im deutschen Verfahren. Verlag C. F. Müller, Karlsruhe, 1961, 2, 26-27; SCHLECHTRIEM, Peter: Ausländisches Erbrecht im deutschen Verfahren. Verlag C.F. Müller, Karlsruhe, 1966, 39-40; NAGEL, Heinrich – GOTTWALD, Peter: Internationales Zivilprozessrecht. Verlag Dr. Otto Schmidt, Köln, 2013 (7. Auflage), 19.

forgalmát; ezen a téren túlnyomórészt a korábbi „Brüsszel-típusú” rendeletek szabályozási megoldásait átvéve. Az EuÖR. azonban túllépett ezen a szabályozási megoldáson és bevezetett egy sui generis uniós jogintézményt az európai öröklési bizonyítványt (EÖB) is. Ennek kulcsfontosságú jogi jellemzője az, hogy az alkalmazott öröklési statútumtól és eljárásjogtól függetlenül minden tagállamban egységes joghatásokat vált ki. Ebben a fejezetben azt vizsgálom, hogy a fenti célkitűzést a vázolt két „párhuzamos” megoldás közül melyik valósítja meg nagyobb mértékben.

#### 4. Az alkalmazott kutatási módszerek

Dolgozatom elkészítését többéves kutatómunka előzte meg, amelynek egyes részeredményeit korábbi publikációim tartalmazzák. A kutatómunka során törekedtem a nemzetközi magánjog érintett szegmensével – a nemzetközi öröklési joggal – kapcsolatos *szakirodalom* tanulmányozására, különös tekintettel a témában leggazdagabbnak tekinthető német jogirodalomra. Nem szorítkoztam ugyanakkor az EuÖR-höz közvetlenül kapcsolódó szakirodalomra; azokon a pontokon, ahol a téma ezt megkívánta, figyelmet fordítottam az uniós rendeletet megelőző művekre is. A szakirodalom mellett a kutatás másik „pillérét” a *jogesetek tanulmányozása* jelentette. Ezt jelentős részben megkönnyítette gyakorló jogászi munkám jellege is: a Magyar Országos Közjegyzői Kamara Közjegyzői Intézetében évek óta ellátott feladataim nagy részét az alkalmazandó jog, illetve a joghatóság vizsgálatával, külföldi jog tartalmával kapcsolatos szakvélemények egyedi ügyekben (konkrét közjegyzői eljárásokban) történő kidolgozása képezi, döntő részben éppen öröklési jogviszonyok tekintetében. Az ennek során megismert konkrét ügyekben ráláthattam arra, hogy melyek azok a szabályozási csomópontok, amelyek a gyakorlat számára fokozott kihívást jelentenek.

A kutatás során alkalmazott módszerek között – már csak a tárgykör jellegére is figyelemmel – kiemelt szerepet kapott az *összehasonlító jogi módszer*. Amint a neves német szerzőpáros Konrad ZWEIGERT és Hein KÖTZ is kiemeli, a nemzetközi magánjog és a jogösszehasonlítás egymásra vannak utalva<sup>10</sup>. A kollíziós szabályokon keresztül különböző jogrendszerek intézményei kerülnek egymással kapcsolatba; így a jogösszehasonlító módszer a nemzetközi magánjogban megkerülhetetlen, mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás terén. Különösen a nemzetközi magánjog nemzetek feletti egységesítését – kollíziós loi uniform megalkotását – kell, hogy megelőzzék mélyreható jogösszehasonlító munkálatok. A jogalkalmazásban pedig főleg a nemzetközi magánjog olyan fontos műveletének, mint a jogi minősítésnek az elvégzése kapcsán van kiemelkedő jelentősége az összehasonlító módszereknek. A nemzetközileg egységesített kollíziós normáknak – mint pl. az EuÖR. szabályainak – az alkalmazási körében pedig az autonóm jogi minősítés eleve egyfajta összehasonlító módszert feltételez, amelyet joggyakorlatában az Európai Bíróság is felvállalt<sup>11</sup>. Az EuÖR. szabályainak kialakítása során húsznál több tagállami jogrendszer szempontjaira kellett tekintettel lenni. A rendelet bizonyos szabályai így nem is érthetőek meg igazán annak ismerete nélkül, hogy azok háttérében milyen sajátos nemzeti jogi öröklési intézmények állnak. Dolgozatomban éppen ezért több ponton is kitérek bizonyos jogrendszer-specifikus intézményekre, illetőleg ismertetek ugyanazon kérdést szabályozó eltérő nemzeti megoldásokat.

---

<sup>10</sup> ZWEIGERT, Konrad – KÖTZ, Hein: Einführung in die Rechtsvergleichung auf dem Gebiete des Privatrechts. Band I.: Grundlagen. J.C.B. Mohr (Paul Siebeck) Tübingen, 1984, 7.

<sup>11</sup> BÓKA János: Az összehasonlító módszer az Európai Unió Bíróságának gyakorlatában. Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica, 2014, 58-64, 59.



Dolgozatom elkészítése során szerepet kapott a *történeti, forráskutató módszer* is, nevezetesen az uniós rendelet kidolgozásának különböző szakaszaiban keletkezett előkészítő munkaanyagok (így pl. az egymást váltó elnökségek vagy az egyes tagállamok által megfogalmazott javaslatok) tanulmányozása. Ehhez jelentős segítséget jelentett számomra az, hogy a rendelet megalkotásának hároméves folyamatában személyesen is részt vehettem a Tanács Polgári Jogi Munkacsoportjának (Committee on Civil Law Matters) tagjaként, illetve a 2011. első félévi magyar elnökség idején a Munkacsoport elnökeként. Ennek során személyesen tapasztalhattam, hogy a rendeletnek bizonyos szabályozási megoldásai bizony nem annyira az elvszerűségnek, hanem a tagállamok közötti „patikamérlegben kimért” kompromisszumoknak köszönhetőek. Mindazon tanácsi munkaanyagok, amelyekre a dolgozatban hivatkoztam, nyilvánosak; azok hozzáférhetőek az Európai Unió Tanácsának megfelelő oldalán<sup>12</sup>.

Éppen az előbb említett jelenségre – miszerint bizonyos szabályozási megoldások kompromisszumokra vezethetőek vissza – tekintettel törekedtem a *kritikai módszer* alkalmazására. A dolgozatban rá kívántam mutatni arra, hogy nézetem szerint melyek azok a szabályozási pontok, amelyek kevésbé tekinthetőek szerencsésnek, illetve hol tapasztalható olyan szabályozási hiány (az uniós, illetve a magyar belső jogban), amely a határon átnyúló elemet tartalmazó öröklési viszonyok gyors és akadálymentes rendezésének továbbra is útjában áll. Dolgozatom összegző részében megkíséreltem olyan javaslatokat is megfogalmazni, amelyek esetlegesen de lege ferenda akár a rendelet majdani felülvizsgálata, akár a kapcsolódó hazai szabályok továbbfejlesztése során hasznosíthatóak lehetnek.

## II. A KUTATÁS ÖSSZEGEZÉSE, JAVASLATOK A JOGALKOTÁS SZÁMÁRA

A nemzetközi magánjog folyójában az öröklési viszonyok hosszú időn át egyfajta „holtágat” képeztek. Ezt a területet jó ideig alig érintette meg a nemzetközi magánjog fejlődése. A Hágai Nemzetközi Magánjogi Értekezlet jogegységesítései törekvései jórészt eredménytelenek maradtak; a joganyagot többnyire viszonylag régi kétoldalú nemzetközi szerződések és a belső jogok több szempontból elavult normái rendezték. Ebbe az „állóvízbe” dobott követ az uniós jogalkotás az EuÖR. kidolgozása révén, amely „dinamizálta” ezt az addig kissé perifériusan kezelt jogterületet, és azt a gyakorló jogászok érdeklődésének középpontjába emelte. A rendelet révén immár a nemzetközi öröklési jogban is meghonosodtak olyan korszerű megoldások, mint a jogválasztás szabadsága; az állampolgárság helyett a szokásos tartózkodási hely kapcsolódva vált elsődlegessé. Egyúttal a rendelet, illetve az annak előkészítésével kapcsolatos viták az öröklési viszonyok terén is felkeltették a figyelmet a modern nemzetközi magánjog olyan különleges problémakörei iránt, mint pl. a hozzáigazítás, illetve a kollíziós jogi elismerés kérdése.

Az EuÖR. jelentőségét növeli, hogy világviszonylatban ez az első sikeres kísérlet az öröklési jog kollíziós szabályainak lényegében teljeskörű – azaz nem csupán annak némely szűkebb szeletére (pl. végrendeletek alaki érvényessége, hagyatéki vagyonkezelés) kiterjedő – egységesítésére oly módon, hogy az egységesített szabályozás hatálya államoknak egészen széles körére kiterjed. Összességében véve a rendelet nézetem szerint az uniós jogalkotás egyik sikeres eredményének tekinthető, amely jól szolgálja a hagyatéktervezés jogbiztonságát, és

---

<sup>12</sup> <https://www.consilium.europa.eu/hu/documents-publications/public-register/public-register-search/> (megtekintve 2022. február 7. napján)

egyúttal a korábbi helyzethez képest egyszerűsítette a hagyatéki vagyonnal kapcsolatos jogosultságok határokön átnyúló igazolását.

Dolgozatomban a nemzetközi öröklési jognak a hagyatéki vagyon jogosultakra történő átszállásával összefüggő néhány kiválasztott csomópontját vettem vizsgálat alá. Az alábbiakban azzal kapcsolatos véleményemet szeretném vázolni, milyen irányú jogalkotási lépéseket tartanék indokoltnak e kérdéskörökkel összefüggésben de lege ferenda, akár az uniós jog, akár a hazai belső jog szintjén.

## **1. Az adminisztratív akadályok felszámolása a hagyatéki vagyonnal kapcsolatos adatszerzés terén**

Az EuÖR. szabályrendszerében a *territorialitás elve* jelentős mértékben háttérbe szorult. A rendelet figyelembe veszi azt, hogy az öröklés, mint *egyetemes* jogutódlás egy teljes vagyontömeg jogi sorsát érinti, így e vagyontömeg egyes elemei fellelhetőségi helyének a tagállamok korábbi nemzeti szabályaihoz képest jóval alárendeltebb szerepet juttat mind a joghatósági, mind a kollíziós szabályozásban. Magyarország és számos más tagállam számára a legmarkánsabb változást az ingatlan hagyatéki vagyontárgyakra vonatkozó kizárólagos joghatóság feladása jelentette: korábbi belső jogunkban – mind az Nmtvr.<sup>13</sup>, mind pedig a kétoldalú jogsegélyszerződések szabályai alapján – a belföldi ingatlan hagyatékok sorsának rendezése kivétel nélkül minden esetben kizárólagos belföldi joghatóság alá tartozott, jóllehet külföldi anyagi jogot a kollíziós szabályaink annak tekintetében is engedtek érvényesülni.

A rendeletnek azok a szabályai, amelyek továbbra is jelentőséget tulajdonítanak a hagyatéki vagyontárgyak fekvésének, véleményem szerint védhetőek. A *joghatóság* terén az öröklési ügynek ez a kapcsolódási pontja vagy csupán csak más tényezőkkel (örökhagyó állampolgársága, illetőleg az öt évnél nem régebben megszűnt korábbi szokásos tartózkodási helye) együttesen alapozhat meg joghatóságot<sup>14</sup>, vagy egymagában is ugyan, de a kiegészítő joghatósági okok hierarchikus rangsorának csak a legelső fokán<sup>15</sup>. A *kollíziós* szabályoknak azok a csomópontjai, amelyeknél szerepet kap a vagyon fekvése, az öröklési ügyeknek viszonylag szűk körét érintik. Ezek némely különleges rendeltetésű vagyontárgyakra vonatkoznak<sup>16</sup>, vagy a haláleseti vagyonszállásnak ritkán előforduló egyedi esetét (örökös nélküli hagyatékok közhatalmi jogcímen történő tulajdonbavétele a területi állam által) érintik; másutt pedig a fekvési hely csak viszonylag alacsony gyakorlati jelentőséggel bíró alternatív kapcsolóhelyként játszik szerepet (a végintézkedések alaki érvényessége tekintetében)<sup>17</sup>. Összességében ezek a különös szabályok nem korlátozzák zavaró mértékben a hagyatékok egysége elvének érvényrejtését.

Változatlanul érvényesül ugyanakkor a territorialitás elve bizonyos olyan eljárási csomópontokon, amelyek nem tartoznak a rendelet szabályozási tárgykörébe. Ezek a pontok a territorialitásból eredő *adminisztratív korlátozások* továbbra is akadályt jelentenek a külföldi elemet tartalmazó öröklési ügyek gyors és hatékony rendezésének útjában. Ilyenek tekinthetőek a *külföldi hagyatéki vagyokra vonatkozó információszerzést* megnehezítő nemzeti szabályok. Különösen ide tartoznak azok a nemzeti szabályok, amelyek csak az öröklési ügyben

---

<sup>13</sup> Figyelemmel a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. (Nmtvr.) 62/A. § a) pontjára.

<sup>14</sup> Ld. az EuÖR. 10. cikk (1) bekezdés a) és b) pontjai szerinti kiegészítő joghatósági okokat.

<sup>15</sup> Ld. az EuÖR. 10. cikk (2) bekezdését.

<sup>16</sup> Ld. az EuÖR. 30. cikk szerinti imperatív záradékot.

<sup>17</sup> Ld. az EuÖR. 27. cikk (1) bekezdés e) pontját.

eljáró belföldi hatóságokra korlátozzák bizonyos adatok kiadhatóságát, avagy a meghatározott módon történő adatigénylés lehetőségét (pl. az örökgyó, mint tulajdonos valamennyi nyilvántartott ingatlanára vonatkozó adatigénylés személyi adatok alapján). Ezeket a – különbözö belföldi jogszabályokban szporadikusan fellelhető – korlátozó szabályokat a tagállami törvényhozók elfelejtették összhangba hozni az öröklési eljárásoknak a hagyaték egysége elvén alapuló új joghatósági szabályrendszerével. Ilyen korlátozások, amint a dolgozatban kifejtem, a magyar jogban is vannak; ilyenek tekinthetöek pl. a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 161. § (2) bekezdés *b*) pontjában, valamint az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény 70. § (2) bekezdés *c*) pontjában meghatározott szabályok. Indokoltnak tartom ezek felszámolását.

*Az ingatlan-nyilvántartási szabályozásnak* biztosítania kellene az egy tulajdonos valamennyi belföldi ingatlanára vonatkozó átfogó adatszolgáltatást más tagállamok öröklési ügyben eljáró jogalkalmazói számára is; úgyszintén azok számára, akik az érintett tulajdonos, mint örökgyó utáni örökléssel kapcsolatos jogosultságukat EÖB útján igazolják<sup>18</sup>. Az örökösön kívül ilyen lehet a végrendeleti végrehajtó vagy a – más tagállam hatósága által kirendelt – hagyatéki vagyongazdálkodó, hiszen utóbbiak jogosítványai kiterjedhetnek akár a hagyatékhoz tartozó belföldi ingatlan értékesítésére is. Az örökgyó után maradt belföldi ingatlan hagyatékának nézetem szerint mindenképpen ismertté kell válnia az öröklési ügyben eljáró hatóság előtt akkor is, ha más tagállamnak van joghatósága. Alapvetö belföldi jogi érdek fűződik ui. ahhoz, hogy a hazai ingatlan-nyilvántartás az ingatlanokon fennálló tulajdoni viszonyokat a valóságnak megfelelően tüntesse fel, és abban ne elhalt személyek szerepeljenek bejegyzett tulajdonosként.

Indokoltnak tartom ezenkívül a *banktitokra vonatkozó jelenlegi szabályozás* megfelelő kiegészítését is. A Hpt. 161. § (2) bekezdés *b*) pontjában a banktitok alóli mentességi körben utalni kellene más tagállam hagyatéki ügyben eljáró bíróságára vagy közjegyzőjére, továbbá a jogosultságát EÖB útján igazoló személyekre is.

Ugyanakkor véleményem szerint az ilyen adminisztratív korlátozások felszámolása tekintetében az *uniós jogalkotásnak* is akad még tennivalója. Uniós szinten is szükségesnek tartom olyan *határokon átnyúló információszerzési mechanizmus* intézményesítését, amely megkönnyítené az öröklési ügyben eljáró tagállami hatóságok hozzáférését az örökgyó után más tagállamban maradt hagyatéki vagyonnal kapcsolatos adatokhoz. Dolgozatomban utaltam a határokon átnyúló számlazárolásokról szóló uniós rendelet (a továbbiakban: 655/2014/EU rendelet)<sup>19</sup> 14. cikkére. Az e rendeletben előirányozott adatszerezési mechanizmus<sup>20</sup> nézetem szerint mintaként szolgálhatna az örökgyó más tagállambeli pénzügyintézetnél kezelt vagyónára vonatkozó információ-szerzésre is. Az öröklési eljárásokban, amelyeknek célja, hogy az örökgyó után maradt teljes vagyontömeg tekintetében a jogutódlás rendezett módon menjen végbe, a követelések behajtásához hasonlóan fontos érdekek fűződnék a más tagállambeli pénzügyintézetnél kezelt vagyonnal kapcsolatos adatok megismeréséhez.

---

<sup>18</sup> Sajnálatos módon ez elmaradt az ingatlan-nyilvántartási joganyag közelmúltban történt átfogó reformja során. A 2021. évi C. tv. 73. § (5) bekezdés *c*) pontja a jelenlegivel megegyező szabályozást tartalmaz.

<sup>19</sup> Az Európai Parlament és a Tanács 655/2014/EU rendelete (2014. május 15.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról (HL L 189., 2014.6.27., 59. o.).

<sup>20</sup> Az adatszerezés megkönnyítését az 655/2014/EU rendeletnek különösen azon szabályai szolgálják, amelyek szerint a tagállamok információs hatóságokat jelölnek ki a számlainformációk beszerzésének céljára (14. cikk), illetve amelyek korlátozzák a pénzügyintézetek által a számlainformációk kiadásával összefüggésben felszámítható díjakat (43. cikk (3) bekezdés).

## 2. Hozzáigazítás a hagyaték átszállására vonatkozó idegen anyagi normák és hazai eljárásjog között

Dolgozatom egyik központi témáját képezte a depeçage jelenségének az öröklési ügyekben történő vizsgálata. Utóbbinak is egy konkrét esetkörére koncentráltam, mégpedig az öröklési anyagi jog „dinamikus részének” (az örökség megszerzésével összefüggő szabályoknak) idegen hagyatéki eljárási jog keretében történő alkalmazására. Ennek kapcsán külön vizsgáltam a hazai hagyatéki eljárás szabályrendszere és a common law jogrendszerek örökség megszerzésére vonatkozó szabályai közötti illeszkedés kérdését; rámutatva arra, hogy bármennyire is rugalmasak a magyar lex fori hagyatéki eljárási szabályai, a common law jogrendszerek merőben idegenszerű anyagi jogi szabályainak magyar eljárásjog mellett történő alkalmazása azért okozhat fejtörést a gyakorlat számára. A nehézségek oka elsősorban az, hogy az öröklési jogviszony common law jogrendszerek szerinti érdekeltjeinek (executor, estate administrator, örökhagyó által juttatásban részesített kedvezményezettek, mint pl. devisee, legatee) jogállása meglehetősen nehezen feleltethető meg a hazai öröklési anyagi és eljárási jog fogalmainak.

Az ilyen illeszkedési zavarok kiküszöbölésére, amint arra utaltam, a *hozzáigazítás* művelete vehető igénybe, amely – bármennyire is sokat foglalkozott ezzel főként a külföldi szakirodalom – a nemzetközi magánjognak még mindig egy terra incognitája. A hozzáigazítás elvégzése során a jogalkalmazónak lényegében a különböző jogrendszerek körébe tartozó normákból, mint „mozaikdarabokból” kell koherens egészlet teremtenie. A „mozaik összeillesztése”, az összhang bírói megteremtése során természetes jelenségnek kell tekinteni, hogy e normáknak *nem mindegyike alkalmazható ugyanolyan módon*, mint amikor az a saját anyajogrendszerének közegében, külföldi elemet nélkülöző jogviszony tekintetében jut érvényre. Személyes tapasztalatom is az, hogy a fent vázolt illeszkedési zavarok elbizonytalanítják a konkrét ügyben eljáró jogalkalmazót. A legnehezebb döntést a jogalkalmazónak ilyenkor talán annak a felvállalása jelenti, hogy a saját hazai jogának – amelyet a legjobban ismer és respektál – némely szabályát eleve hagyja figyelmen kívül, vagy azt némi módosításokkal alkalmazza, egy külföldi jogrendszer „rendszeridegen” szabályaira tekintettel, anélkül, hogy erre kifejezett felhatalmazása lenne a hazai törvényhozótól. A jogalkalmazó érthető okból tart attól, hogy ezt esetleg fellebbviteli fórum olyan eljárási szabálysértésnek tekintené, ami határozatának hatályon kívül helyezését eredményezheti.

A hozzáigazítás művelete tehát nem csupán kreativitást, de – amint Kurt SIEHR is kiemeli<sup>21</sup> – bátorságot is kíván a jogalkalmazótól. Soha nem lehet a jövőben sem kiküszöbölni azt, hogy a bírónak saját igazságérzetére támaszkodva szokatlan döntéseket kelljen felvállalnia több jogrendszer szabályainak együttes alkalmazása esetén. Leo RAAPE találóan fogalmazott, amikor arra utalt, hogy különböző jogok normáinak egyidejű alkalmazása során a jogalkalmazónak *kerülnie kell a sémákat és a betű szerinti alkalmazást*, mert utóbbi itt „halálósabb, mint egyébként”<sup>22</sup>. Véleményem szerint indokolt mindezt minél inkább tudatosítani a jogalkalmazókkal (pl. a nemzetközi magánjogi tárgykört érintő továbbképzések alkalmával), felhívva a figyelmet arra is, hogy a hazai jogrendszer bizonyos konkrét anyagi vagy eljárásjogi szabályaitól történő esetenkénti eltérés egyedi ügyekben elkerülhetetlen lehet; és az az eltérés nem csak akkor tekinthető megengedettnek, ha erre a törvényhozó valamely írott hozzáigazítási szabállyal<sup>23</sup> kifejezett felhatalmazást nyújt.

<sup>21</sup> SIEHR, Kurt: Internationales Privatrecht. C.F. Müller Verlag, Heidelberg, 2001, 439.

<sup>22</sup> „Der Buchstabe ist hier tödlicher noch als sonst”; RAAPE, Leo – STURM, Fritz: Internationales Privatrecht. Band I. Allgemeine Lehren. Verlag Franz Vahlen, München, 1977 (6. Auflage), 259.

<sup>23</sup> Mint pl. EuÖR. 29. cikke vagy 31-33. cikkei szerinti szabályok.

A potenciális illeszkedési zavarok hihetetlen sokféleségére figyelemmel nyilvánvalóan lehetetlen mindegyiket normatív módon – a priori – rendezni. Egyetérthetünk azonban Paul Heinrich NEUHAUS álláspontjával<sup>24</sup>, aki szerint a nemzetközi magánjognak tartós feladata marad, hogy amennyire lehet, csökkentse a „nem általánosan szabályozott esetek” körét. Bizonyos, a gyakorlatban ismételten visszatérő különös esetekben ezért megfontolandó lehet akár *normatív módon elvégezni a hozzáigazítást*, azaz törvényi szinten rendezni a különböző jogrendszerek normái közötti illeszkedési zavarok bizonyos esetköreinek feloldását. A hagyatéki ügyek a már vázolt okok miatt a hazai gyakorlatban is egy potenciális területét képezik a hozzáigazítás műveletének; az öröklési tényállások összetettebbé válása folytán számítani is lehet az ezzel járó kihívások megnövekedésére. Véleményem szerint éppen ezért megfontolandó lenne a magyar anyagi öröklési jog intézményeihez viszonylag szorosan kapcsolódó hagyatéki eljárási törvény szabályai közé egy olyan rendelkezés beépítése, amely *általánosságban hívná fel az eljáró közjegyzőt* arra, hogy a törvény eljárási szabályait *külföldi öröklési statútum esetén az idegen anyagi normákból, idegen jogintézményekből szükségképpen eredő eltérésekkel kell alkalmazni*. Egy ilyen utaló szabály bátorítást nyújthatna ahhoz, hogy a jogalkalmazó – az összhang megteremtéséhez feltétlenül szükséges mértékben – elrugaszkodjon saját eljárási szabályainak „betű szerinti” alkalmazásától.

### **3. Az „örökös nélküli” hagyatékra vonatkozó állami igényeket érintő szabályok**

Az örökös nélküli hagyaték állam által történő megszerzésének problémaköre kapcsán dolgozatomban utaltok arra, hogy az EuÖR. 33. cikke a lehetséges ütközéseknek csak az egyik oldalát (a pozitív ütközést) szabályozza. A negatív ütközés esetét, amikor is a tagállamok valamelyikében fellelhető részhagyatékra nem tart igényt sem a fekvési hely állama, sem pedig a lex successionis állama, a rendelet nem érinti; ezt a szabályozási hézagot a tagállami jogalkotónak kellett kitöltenie. Hazai jogunkban a kérdést az a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. tv. (a továbbiakban: Nmtv.) 65. §-a rendezzi, amely a magyar állam öröklésére vonatkozó belföldi szabályokat rendeli alkalmazni arra az esetre, ha a lex successionis szerint nincs *örököse* a belföldi hagyatéknak.

A hazai szabályozás tehát attól függően engedi érvényesülni a külföldi államoknak a belföldi hagyatékkal kapcsolatos igényét, hogy ez az igény – az EuÖR. kollíziós szabályai által felhívott jogrendszer szerint – *öröklési jogi jellegű-e*. Amint a dolgozatban bemutatom, ennek a szabálynak alkalmazása a gyakorlatban többféle nehézséggel jár. Kihívást jelent mindenekelőtt annak egyértelmű tisztázása, hogy a lex successionis jogrendszere az állam örökös nélküli hagyatékkal kapcsolatos igényét milyen jogi természetűnek tekinti (szükségképpeni törvényes öröklési jog vagy közhatalmi eredetű tulajdonbavételi igény). Nehézséget jelent ezenkívül a külföldi államot az öröklési jogviszonyban a belföldi hagyatéki eljárásban képviselni jogosult szerv kilétének megállapítása, nem is szólva a külföldi államoknak a Magyarországon maradt hagyatékkal kapcsolatban nemegyszer tapasztalt érdektelenségéről.

A vázolt nehézségek kiküszöbölésének optimális útja az EuÖR. 33. cikkének megfelelő módosítása lenne a majdani felülvizsgálat során. Az uniós jogalkotó visszatérhetne ahhoz, az előkészítés során már felmerült koncepcióhoz, amely szerint az örökös nélküli hagyatékra minden esetben a *hagyatéki vagyontárgyak fekvésének helye szerinti tagállam joga* lenne

---

<sup>24</sup> NEUHAUS, Paul Heinrich: Grundbegriffe des Internationalen Privatrechts. Walter de Gruyter & Co./ J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Berlin/Tübingen, 1962, 253.

alkalmazandó. Ez a megoldás lényegében az egyes részhagyatékoknak a fekvési hely szerinti állam vagy annak erre kijelölt szerve, intézménye általi tulajdonbavételét eredményezné; és nem lenne jelentősége annak, hogy a fekvés helye szerinti állam ezt milyen jogcímen teszi. Ez a megoldás az EuÖR. hatálya alá vonná a negatív összeütközések esetkörét is, így szükségtelenné tenné az Nmtv. jelenlegi 65. §-át.

Arra az esetre ezzel szemben, ha a negatív összeütközés esetét is felölelő uniós szintű szabályozás nem jönne létre, véleményem szerint megfontolandó lenne belső jogunkban az Nmtv. 65. §-a szerinti jelenlegi megoldási modell újragondolása. Érdemes lenne elgondolkodni az EuÖR. 33. cikkében említett – a lex successiois szerinti öröklési igényrel szemben prioritást élvező – *elsajátítási jog meghonosításán*, az olyan esetekre nézve, amikor

- az öröklésre irányadó jog valamely külföldi állam joga, és
- az örökgyó után végintézkedéses örökös, vagy természetes személy törvényes örökös nem maradt.

Ebben az esetben így külföldi állam helyett *minden esetben a magyar államot illetné a belföldön fellelhető hagyatékok*. Kiküszöbölhetőek lennének tehát azok a nehézségek, amelyek a külföldi államot a hagyatékkal kapcsolatban megillető igény jogi természetének tisztázásával, illetve a külföldi állam hazai hagyatéki eljárásba félként történő bevonásával kapcsolatban merülnek fel. E megoldás természetesen semmilyen tekintetben nem érintené a magyar államot a magyar Ptk. 7:74. § alapján megillető polgári jogi öröklési igényt: utóbbi kerülhetne továbbra is alkalmazásra minden olyan esetben, amikor az öröklési státútum a magyar jog.

Ez a szabályozási megoldás – miszerint valamely tagállam jogrendszerében *párhuzamosan létezik* az örökös nélküli hagyatéokra vonatkozólag az okkupációs és a polgári öröklési jogi jogcím – nemzetközi összehasonlításban egyáltalán nem lenne példa nélküli. Ilyen megoldást ismer pl. a svéd jog; de ezt a megoldást vezette be nemrégén a német törvényhozó is, amely az EuÖR. hatálybelépésével egyidejűleg meghonosította – a német jogban addig egyébként nem ismert – közhatalmi elsajátítási jogot (Aneignungsrecht)<sup>25</sup>. Az EuÖR. 33. cikkének alkalmazási körében a Németországban fellelhető, örökös nélküli hagyatékokat immár minden esetben a német államkincstár szerzi meg Aneignungsrecht címen; a német államkincstárnak ez a joga kizorítja a lex successiois alapján öröklésre hivatott külföldi állam törvényes öröklési igényét. Ugyanakkor azokban az esetekben, amikor az öröklési státútum a német jog, a német államkincstár a külföldi hagyatékkal kapcsolatban is érvényesítheti a német BGB 1936. §-án alapuló törvényes öröklési jogát; feltéve természetesen, hogy a vagyontárgyak fekvése szerinti állam joga helyt ad ennek az igénynek.

#### 4. Az EÖB jogintézményének továbbfejlesztése

A hagyatéki vagyonhoz fűződő jogok (az abban történő részesedés, illetve az annak kezeléséhez fűződő jog) más tagállamban történő igazolása tekintetében az EuÖR. a már említett *kétpályás megoldást* alkalmazza. Ennek megfelelően eléggé terjedelmesen szabályozza a nemzeti jog szerinti közokiratok, illetve határozatok joghatásainak érvényesülését; másfelől pedig alternatív jogérvényesítési eszközként bevezette az EÖB intézményét. A két pálya közül véleményem szerint az utóbbi sokkal sikeresebbnek tekinthető. Az EÖB az uniós jognak egyfajta „zöldmezős beruházása”, amelyet az uniós jogalkotó a tagállami nemzeti jogoktól teljesen független intézményként hozott létre. E bizonyítvány jóval több annál, mint a korábbi rendeletekből

<sup>25</sup> Ld. a 2015. évi német nemzetközi öröklési eljárási törvény (IntErbRVG) 32. §-át.

ismert egységes formanyomtatvány szerinti tanúsítványok, amelyek csupán „kísérői” a nemzeti jogok szerinti határozatoknak, illetve közokiratoknak egy más tagállamba.

Az EÖB sui generis jellegének lényegi elemét a nemzeti jogoktól függetlenített, valamennyi tagállamban *egységes joghatásai* képezik. Véleményem szerint az EÖB intézménye sikeresen bizonyítja azt, hogy annak ellenére is létezhet egységes anyagi jogi joghatásokat kiváltó igazolás az öröklési jogviszonyból eredő jogosultságokra, hogy egységesített öröklési anyagi jog nem létezik (és utóbbi megteremtésének nincs is realitása). A joghatások közül különösen az EÖB-ben igazolt jogosulttal jogviszonyba lépő harmadik személyeket védő, *magas fokú közbizalmi hatások* azok, amelyek a bizonyítványt a gyakorlatban az ügyleti forgalomban vonzóbbá teszi a nemzeti jogok szerinti igazolásokkal szemben.

Erre vezethető vissza véleményem szerint az a jelenség, hogy jóllehet az EÖB intézményét – amint az a használatának fakultatív jellegét deklaráló szabályból<sup>26</sup> is kitűnik – az uniós jogalkotó a nemzeti jogok szerinti öröklési igazolások alternatívájának szánta, ám ez az alternatív jelleg némileg a visszájára fordult. Választással élni ui. a valóságban számos esetben nem az öröklési jogosultságokat más tagállamban érvényre juttatni kívánó érdekeltnek van módja, hanem azt éppen az „elfogadói oldal” gyakorolja. Gyakorta tapasztalható ui., hogy a tagállamokban az ügyleti forgalomban számos szervezet (pl. pénzügyintézetek, biztosítók stb.) nemegyszer feltételként szabja az örökös (hagyományosi, végrendeleti végrehajtói vagy hagyatéki vagyonkezelői) jogállásnak EÖB útján történő igazolását<sup>27</sup> a más tagállam nemzeti joga szerinti fajtájú határozat vagy közokirat bemutatása helyett. Ez mindenesetre az EÖB intézményének sikerét jelzi, mint ahogy az is, hogy ezt a bizonyítványt némely harmadik államokban (pl. Svájc)<sup>28</sup> is elfogadják, jóllehet azokat erre uniós aktus vagy nemzetközi szerződés nem kötelezi.

Nézetem szerint ezért de lege ferenda az uniós jogalkotásnak a nemzeti jogok szerinti fajtájú közokiratok és határozatok helyett sokkal inkább az *EÖB intézményének továbbfejlesztésére kellene koncentrálnia*.

A továbbfejlesztés egyik lépése lehetne nézetem szerint annak lehetővé tétele, hogy az EÖB elfogadói (harmadik személyek, közhiteľű nyilvántartásokat vezető nemzeti hatóságok) gyors és egyszerű úton meggyőződhesse nek arról, hogy a nekik bemutatott EÖB joghatásai valóban érvényesülnek, azaz időközben – a hiteles másolat kiadása óta – nem került sor sem a joghatások felfüggesztésére, sem a bizonyítvány módosítására vagy visszavonására. Ezt lehetővé tenné a *bizonyítványokra vonatkozó elektronikus nyilvántartások létrehozatala* a tagállamokban, illetve a nemzeti nyilvántartások valamely európai elektronikus platformon keresztül történő összekapcsolása. Erre már eredetileg, az EuÖR. kidolgozásának folyamán is léteztek elképzelések<sup>29</sup>. Utóbb uniós intézmények és egyéb európai szakmai szervezetek is foglalkoztak a kérdéssel<sup>30</sup>; valamennyi tagállamot átfogó nyilvántartási rendszer azonban máig

<sup>26</sup> Ld. az EuÖR. 62. cikk (2) bekezdését.

<sup>27</sup> A gyakorlatban magyar közjegyzőket is számos esetben utóbb, a hagyatéki eljárás jogerős befejezését követően keresi fel ismételten az örökös EÖB kiállítására iránti kérelemmel arra hivatkozva, hogy a jogerős hagyatékátadó végzés alapján a külföldi pénzügyintézet nem teljesít részére kifizetést, hanem azt kifejezetten EÖB bemutatásától teszi függővé.

<sup>28</sup> GRUN MEYER, Catherine – SPRECHER, Thomas: Aspekte der neuen EU-Erbrechtsverordnung und ihres Bezugs zur Schweiz. Schweizerische Zeitschrift für Beurkundungs- und Grundbuchrecht 2015/3, 155-156.

<sup>29</sup> Ld. a Tanács Főtitkárságának 15766/11 JUSTCIV 277 EJUSTICE 79. sz. munkaanyagát.

<sup>30</sup> A kérdéssel foglalkozott a Tanács E-igazságügyi munkacsoportjának a nemzeti végrendeleti nyilvántartások összekapcsolására vonatkozó lehetőségeket vizsgáló projektje (interconnection of registers of wills), amelynek egyik részkérdését képezte az EÖB-ökre vonatkozó elektronikus nyilvántartás létrehozatalára vonatkozó

nem létezik<sup>31</sup>. Véleményem szerint egy ilyen elektronikus nyilvántartás esetén egyúttal lehetőséget kellene teremteni a bizonyítvány elfogadói számára – természetesen megfelelő adatvédelmi garanciák betartásával – a *bemutatott EÖB érvényességének elektronikus lekérdezés útján történő ellenőrzésére*. Ez még inkább növelné a jogbiztonságot az ügyleti forgalomban; így ui. még annak veszélye is elhárítható vagy minimalizálható lenne, hogy a bemutatott (és még érvényes) hiteles másolat kiadása óta eltelt néhány hónapos időszak alatt került sor a bizonyítvány joghatásainak felfüggesztésére (illetve annak módosítására vagy visszavonására). A bizonyítvány ilyen egyszerű, elektronikus úton történő ellenőrizhetősége viszont akár azt is lehetővé tenné, hogy a kiadott hiteles másolatok időbeli érvényessége ne legyen korlátozva (vagy legalábbis hat hónapnál jóval hosszabb időtartamú legyen az érvényesség), ami a bizonyítványt felhasználó örökösöket adminisztratív terhektől (újabb hiteles másolatok igénylése azok lejárta miatt) mentesíthetné.

Megoldandó feladat lenne ezenkívül azoknak a jogkérdéseknek a „becsatornázása” az EÖB jogintézményébe, amelyek nem tartoznak az EuÖR. tárgyi hatálya alá, ám szorosan összefüggenek az öröklési viszonyok rendezésével, így kihatnak az EÖB útján igazolható jogállásokra is. Ide tartoznak mindenekelőtt azok a *személyállapotú előkérdések* (pl. leszármazás, örökbefogadás jogi létrejöttének, házasság érvényességének kérdése stb.), amelyek más kollíziós statútumok hatálya alá tartoznak, ám függ tőlük az örökhagyó és az EÖB-ben igazolt örökös közötti törvényes öröklési jogi kapcsolat. Az EÖB 69. cikk (2) bekezdése szerinti legitimációs hatása e (családjogi) jogállások közhiteles igazolására nem terjed ki. Ez ugyanakkor adott esetben akár zavarokat okozhat az EÖB joghatásainak érvényesülése tekintetében a felhasználás helye szerinti tagállamban, amennyiben utóbbinak joga szerint az igazolt örökös minőség alapjául szolgáló személyállapotú jogállás nem illeti meg az érintettet. Ennek a kérdésnek a megoldása viszont már az öröklési jog terepén kívüli uniós jogalkotást igényelne: uniós aktussal kellene rendelkezni a szóbanforgó személyállapotú jogállásoknak a tagállamok közötti elismeréséről, ami nézetem szerint mindenképpen szükségessé tenné e jogkérdések kollíziós (és joghatósági) szabályainak egységesítését is.

---

lehetőségek vizsgálata is. A munkacsoport által kidolgozott ajánlások között szerepel az is, hogy a tagállamok vizsgálják meg a nemzeti jog szerinti öröklési igazolásokra és az EÖB-ökre vonatkozó elektronikus nyilvántartás létrehozatalát; ld. <https://e-justice.europa.eu/166/EN/succession> (megtekintve 2022. február 20. napján). Úgyszintén szorgalmazza a nemzeti nyilvántartásának létrehozatalát a Végrendeleti Nyilvántartások Európai Hálózatának Egyesülete szervezete (ARERT); ld. <http://www.arert.eu/The-European-Network-of-Registers.html?lang=en> (megtekintve 2022. február 20. napján).

<sup>31</sup> Az EÖB-ökre vonatkozó nemzeti nyilvántartási rendszer jelenleg csak néhány tagállamban létezik (pl. Észtország, Franciaország, Hollandia, Luxemburg).



### III. A DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉVEL ÖSSZEFÜGGŐ FŐBB SAJÁT PUBLIKÁCIÓK JEGYZÉKE

#### Könyv, könyvrészlet

SZŐCS Tibor: A nemzetközi öröklési jog szabályainak kommentárja. Budapest, HVG-ORAC, 2021.

SZŐCS Tibor – KÖVESNÉ Kósa Zsuzsanna: Ungarn (Landesbericht). In: *Süß, Rembert – Ring, Gerhard* (Hrsg.): *Eherecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag, 2021 (4. Auflage), 1529-1583

SZŐCS Tibor: Öröklési jog. In: *Csehi Zoltán* (szerk.): *Magyarázat a nemzetközi magánjogról*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020, 503-582.

SZŐCS Tibor – GOMBOS Katalin: 113. §, 115. §, 116-121. §. In: *Vékás Lajos – Nemessányi Zoltán – Osztoivits András* (szerk.): *A nemzetközi magánjogról szóló törvény kommentárja*. Budapest, HVG-ORAC, 2020, 495-507, 510-513, 513-535.

SZŐCS Tibor: 101-108. §. In: *Vékás Lajos – Nemessányi Zoltán – Osztoivits András* (szerk.): *A nemzetközi magánjogról szóló törvény kommentárja*. Budapest, HVG-ORAC, 2020, 447-479.

SZŐCS, Tibor: 64-65. §. In: *Vékás Lajos – Nemessányi Zoltán – Osztoivits András* (szerk.): *A nemzetközi magánjogról szóló törvény kommentárja*. Budapest, HVG-ORAC, 2020, 338-351.

TÓTH Ádám – SZŐCS Tibor: Ungarn (Landesbericht): Landesbericht. In: *Süß, Rembert* (Hrsg.): *Erbrecht in Europa*. Bonn, Zerb Verlag, 2020 (4. Auflage), 1553-1617.

SZŐCS Tibor: Nemzetközi polgári eljárásjogi szabályok. XLIV. fejezet, Külföldi elem esetén alkalmazandó általános rendelkezések: Bevezető rendelkezések. In: *Varga István* (szerk.) *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. II. kötet, Budapest, HVG-ORAC, 2018, 2045-2048.

SZŐCS Tibor: Nemzetközi polgári eljárásjogi szabályok. XLIV. fejezet, Külföldi elem esetén alkalmazandó általános rendelkezések: A perköltség-biztosíték és a költségkedvezmények. In: *Varga István* (szerk.) *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. II. kötet, Budapest, HVG-ORAC, 2018, 2053-2077.

SZŐCS Tibor: A polgári perjog nemzetközi vonatkozásai, nemzetközi és európai uniós jogi szabályozói: IV. Fejezet: A polgári perjog nemzetközi vonatkozásainak belső jogi szabályozása a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvényben (Nmjtv.). In: *Varga István* (szerk.) *A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja*. III. kötet, Budapest, HVG-ORAC, 2018, 2319-2390.

SZŐCS Tibor: A polgári perjog nemzetközi vonatkozásai, nemzetközi és európai uniós jogi szabályozói: VIII. Fejezet: A nemzetközi jogsegély a polgári perben. In: *Varga István* (szerk.)

A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. III. kötet, Budapest, HVG-ORAC, 2018, 2544-2623.

SZŐCS Tibor: A polgári perjog nemzetközi vonatkozásai, nemzetközi és európai uniós jogi szabályozói: IX. Fejezet: Az európai öröklési rendelet. In: *Varga István (szerk.): A polgári perrendtartás és a kapcsolódó jogszabályok kommentárja. III. kötet, Budapest, HVG-ORAC, 2018, 2624-2701.*

SZŐCS Tibor: Nemzetközi igazságügyi együttműködés polgári ügyekben. In: *Varga István – Éless Tamás (szerk.): Szakértői Javaslat az új polgári perrendtartás kodifikációjára. Budapest, HVG-ORAC, 2016, 859-896.*

BRÁVÁCZ Ottóné – SZŐCS Tibor: Nemzetközi családjog. In: *Kőrös András (szerk.): A családjog kézikönyve 2007. Budapest, HVG-ORAC, 2007, 901-1225.*

BRÁVÁCZ Ottóné – SZŐCS Tibor: Jogviták határok nélkül. Joghatóság, külföldi határozatok elismerése és végrehajtása polgári ügyekben. Budapest, HVG-ORAC, 2003.

## **Tanulmányok**

SZŐCS Tibor: Az öröklési jog és a házassági vagyonjog határmezsgyéjén – a német jog szerinti „özvegyi negyed” minősítése az európai öröklési rendelet alkalmazási körében. In: *Vékás Lajos – Osztoivits András – Nemessányi Zoltán (szerk.): Nemzetközi magánjogi rendeletek az Európai Unió Bírósága gyakorlatában. Budapest, HVG-ORAC, 2021, 353-375.*

SZŐCS Tibor: Az örökség állam általi megszerzésének nemzetközi magánjogi kérdései – néhány probléma az új szabályozás tükrében. In: *Raffai Katalin – Szabó Sarolta (szerk.): Honeste benefacere pro scientia: Ünnepi kötet Burián László 65. születésnapja alkalmából. Budapest, Pázmány Press, 2019, 155-175*

SZŐCS Tibor: Joghatósági szabályaink személyállapoti, családjogi és öröklési ügyekben. A hatályos szabályozás és a felülvizsgálat lehetséges irányai. In: *Raffai Katalin (szerk.) Határon átnyúló családi ügyek. Nemzetközi személyes- és családjogi kérdések a XXI. században. Budapest, Pázmány Press, 2018, 25-39.*

SZŐCS Tibor: A külföldi jog közjegyzői eljárásban történő alkalmazásával kapcsolatos tapasztalatok.

In: *Berke Barna – Nemessányi Zoltán (szerk.): Az új nemzetközi magánjogi törvény alapjai. Kodifikációs előtanulmányok. Budapest, HVG-ORAC, 2016, 84-103.*

SZŐCS Tibor: Succession regulation – Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. In: *Council, of the European Union (ed.): Civil Law – European Judicial Cooperation, Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2016, 100-122.*

SZŐCS Tibor: Másfél év az Európa Öröklési Rendelet hatálybalépéséig – Feladatok a jogalkotásnak, kihívások a jogalkalmazásnak. In: *Harsági Viktória – Raffai Katalin – Suri Noémi* (szerk.): Az Európai Unió új és megújuló jogforrásainak szerepe a magyar magánjog fejlesztésében. Budapest, Pázmány Press, 2014, 25-39.

SZŐCS Tibor: A magyar nemzetközi polgári eljárásjog reformja – szabályozást igénylő kérdések. In: *Németh János – Varga István* (szerk.): Egy új polgári perrendtartás alapjai. Budapest, HVG-ORAC, 2014, 673-689.

SZŐCS Tibor: A nemzetközi öröklési jog új távlatai – a küszöbön álló Európai Öröklési Rendelet néhány alapkérdése, különös tekintettel a kollíziós szabályozásra és a joghatóságra. In: Magyar, Országos Közjegyzői Kamara (szerk.): Polgári és polgári eljárásjogi szabályok átalakulása az Európai Unió jogában. A Magyar Országos Közjegyzői Kamara Negyedik Műhelykonferenciája, Budapest, 2009, 9-21.

### **Folyóirat-cikkek**

SZŐCS Tibor: A nemzetközi öröklési jog új szabályainak alkalmazása során a joggyakorlatban felmerült néhány probléma. *Nemzetközi magánjogi évkönyv 2022*, 183-200.

SZŐCS Tibor: The European Succession Regulation from the Perspective of the First Three Years of Its Application. *ELTE Law Journal* 2019/1, 45-61.

SZŐCS Tibor: Az európai öröklési rendelet hazai alkalmazását érintő legújabb rendelkezések. A hagyatéki eljárási törvény egyes nemzetközi vonatkozású rendelkezései módosításának hátteréhez. *Európai Jog*, 2019/1, 1-11.

SZŐCS Tibor: Az állampolgárság szerepének változása a nemzetközi öröklési viszonyok terén. *Közjegyzők Közlönye*, 2015/1, 55-55.

SZŐCS Tibor: Libanon – egy nehezen egybetartható „jogi és vallási mozaik” esete. *Gondolatok André Kahlmeyer Familienrecht und Konfessionalismus im Libanon c. monográfiájáról (recenzió)*. *Iustum Aequum Salutare*, 2014/10, 190-195.

SZŐCS Tibor – SZIRÁNYI Pál: Búcsú nemzetközi magánjogi kódexünk 36. §-ától: egységes öröklési jogi kollíziós szabályok Európában. *Magyar Jog*, 2013/10, 604-612.

SZŐCS Tibor: Vannak „még egyenlőbbek”? – A különböző tagállami közjegyzők jogállása az új európai öröklési rendelet alkalmazási körében. *Közjegyzők Közlönye*, 2013. Ünnepi szám a 60 éves Dr. Anka Tibor ceglédi közjegyző tiszteletére, 65-74.

SZŐCS Tibor: Európai öröklési jogi rendelet – a végintézkedések alakiságára vonatkozó szabályozás nélkül? *Közjegyzők Közlönye*, 2011/1, 11-17.